

P R E D G O V O R

Uz jezik, umjetnost i kulturu religija je sveopća ljudska pojava koja prati čovjeka od prapovijesti do suvremenoga doba i vjerojatno će ga i dalje neizostavno pratiti u njegovu postojanju, uz nezaobilazne preinake i prilagodbe novim okolnostima. Stoga je religija, uz tri spomenute čovjekove prilije, bitni dio baštine čovječanstva i njegovo jedinstveno i dragocjeno iskustvo i pamćenje. Religiozno se iskustvo jezikom iskazuje, umjetnošću izražava, s kulturom duboko prožima, a ipak je autonomna, zasebna pojava, nesvediva ni na jednu od spomenutih društvenih djelatnosti. Kad su neke novovjekovne ideologije pokušale zamijeniti ili ukinuti religiju, i same su se preinačavale u oblik religije, dakako kvazireligijskoga tipa. Stoga se u hrvatskoj leksikografiji odavna osjećala potreba za religijskim leksikonom koji bi u jednome svesku, na objektivan i obuhvatan način, donio leksikonski opis religijske pojave u cijelosti.

Toj potrebi nastojao je odgovoriti Leksikografski zavod *Miroslav Krleža* izradbom ovoga *Općeg religijskog leksikona*, petoga u nizu jednosveščanih stručnih leksikona. U 11 000 natuknica i oko 90 000 redaka prvi se put na ovim našim prostorima, sustavno i sveobuhvatno, izlažu sve religije u objektivnu prikazu, s podatcima o svim relevantnim oblicima duhovnosti, s opisima obreda, vjerskih kanona te čudorednih čina i sa životopisima glavnih i središnjih osoba različitih religija, konfesija i sljedbi. Obradena je religijska pojava u cijelosti (animističke, politeističke, monoteističke i panteističke religije); religije koje su ispovijedali drevni narodi mezopotamskoga, egipatskoga ili grčko-rimskoga kulturnog kruga, istočnjačke religije (brahmanizam, hinduizam, konfucijanizam, šintoizam) te monoteističke religije (židovstvo, kršćanstvo i islam). Primijenjena je, u leksikografskom obliku, pozitivističko-filološka (religijske realije) i fenomenološka metoda (izbjegavanje vrjednosnih, ideoloških i konfesionalnih sudova).

Uz leksikonski prikaz religija i njihovih ogranka i ustanova, *Opći religijski leksikon* sadržava i religiološki segment (znanost o religiji i njezine discipline) te temeljne općereligijske pojmove (religija, vjera, konfesija, sveto, profano, obred, žrtva, post, hodočašće, molitva, mistika, duhovnost i dr.). Ta je religijska i religiološka građa obrađena u četiri tipa natuknica: sintetički članak, sinoptički članak, biografija i religijski naziv.

U *sintetičkim* člancima dani su sažetci o pojedinim religijama, njihovim ograncima i ustanovama. Religije su obrađene po obrascu: nastanak i vrela, nauk, Bog/božanstva, etika, moral, pravo, kult, filozofija, teologija, mistika, zajednica, rasprostranjenost. U *sinoptičkim* člancima izneseno je gledište pojedinih religija ili konfesija o nekom općereligijskom pojmu (mistika, moral, mit, nebo i dr.). U *biografskim* člancima prikazani su veliki utemeljitelji religija (Mojsije, Isus, Muhamed, Buddha i dr.), teolozi koji su imali utjecaj na razvoj teološke misli u religiji kojoj su pripadali (Augustin, Toma Akvinski, M. Luther), religijski i religiozni filozofi (Aristotel, Majmonid, Averoes, Pascal, Hegel), duhovni učitelji, mistici, sveci, crkveni pisci, ali i religiozolozi, umjetnici i književnici kroz čije su se djelo snažnije očitovale značajke onoga što je sveto. Taj je obradbeni dio sveobuhvatan u odnosu na veće i utjecajnije religije u povijesti i danas. U *općim* člancima dano je religijsko znanstveno nazivlje, s etimonima i korelatima te sa semantičkim proširkom. Glede grčkih etimona koristili smo grčka slova, a etimone ostalih jezika transliterirali smo hrvatskim slovima držeći se pritom opće prihvaćene transliteracije prilagođene za hrvatsko čitateljstvo, odnosno kako je to praksa u Leksikografskom zavodu. Obradbom religijskih etimona ovaj leksikon dobiva posebnu važnost u studiju religijske kulture.

Opći religijski leksikon, uz sadržajnu i informacijsku stranu, donosi i religijsko strukovno nazivlje, što je doprinos standardizaciji hrvatskog jezika. Dvojni ili trojni nazivci ili terminološke sintagme upućuju se na pravilniji i uobičajeniji oblik u hrvatskome religijskome nazivlju, po načelima jezične i pravopisne norme hrvatskog standardnog jezika. Iznimke su od toga učinjene tek u manje poznatim i još neprilagođenim nazivima istočnoreligijske i mezoameričke religijske terminologije. Već uobičajeni nazivci doneseni su u prilagođenu obliku (budizam, budist, budistički, hinduizam, hinduist, hinduistički), a većina novih nazivaka, manje poznatih, u natuknici su doneseni u latiničkoj međunarodnoj transliteraciji (yoga, ahimsā, purāna, sutrā, dharmā, smrti, śruti) što je, dakako, prvi stupanj obradbe na putu konačne prilagodbe. *Opći religijski leksikon* je nastojao izbjeći ideologijska iskrivljivanja i predrasude kakvih još ima u nekim suvremenim djelima takve vrste, a pogotovo ih je bilo posljednjih desetljeća u našoj hrvatskoj stvarnosti. Izbjegnute su također konfesionalne jednostranosti u vrjednovanju pojedinih konfesija koje su se u povijesti međusobno sporile i isključivale. U leksikonu su našle prostora i sljedbe (sekte), kako one koje su bile aktualne u nekom otsječku povijesti tako i one koje su nastale u najnovije doba (scijentologija, Unification Church i dr.). *Opći religijski leksikon* je obogaćen i primjerenim kartografskim te likovnim ilustrativnim gradivom. Imajući na umu didaktički cilj ilustrativnog gradiva, težili smo da ilustracije omoguće čitatelju vizualni slijed teksta. Zato smo posegli za crtežima kojima smo npr. dali prostorni prikaz crkve, džamije, sinagoge, ili pak simbola (mandala, Davidova zvijezda, križ). Donijeli smo karte rasprostranjenosti velikih religija i katoličkih biskupija na prostoru Hrvatske i susjednih zemalja gdje u većem broju žive Hrvati (Bosna i Hercegovina, Vojvodina, Srbija, Crna Gora).

Glede ilustracija nastojali smo se koristiti u što većem obujmu gradivom iz hrvatske umjetničke baštine. Iako je riječ o religijskome, a ne o konfesionalnom leksikonu, u njemu je znatnije zastupljen hrvatski katolicizam u osobniku, u opisima svetih mjesta i ustanova (biskupije, redovi i sl.). I napokon, a što nije najmanje važno, *Opći religijski leksikon* Leksikografskog zavoda *Miroslav Krleža* djelo je isključivo naših stručnjaka pripadnika ili poznavatelja različitih religija i konfesija. Zahvalni smo svima koji su s uredništvom surađivali i tako pomogli da *Opći religijski leksikon* dostigne potrebnu i primjerenu stručnu razinu.

Uredništvo